

GAZETELERDE YERALAN POLİSE YÖNELİK HABERLERDEKİ SÖYLEMSEL BOYUTLAR:

Gaffar Okkan Suikastı Örnek Olayı

DIMENSIONS OF DISCOURSE IN NEWS RELATED

POLICE ON NEWSPAPERS:

A Case Study on Murder of Gaffar Okkan

Nesrin KULA *

Abstract

In this study I have aimed to give an opinion to the readers about the stereotypes of police that have been used in the media especially in newspapers. I have analysed the news by using van Dijk's discourse analysis model to show the perspective of media when looking at the events about police. I have chosen the murder of Gaffar Okkan and five policemen by terrorists for this case study to analyse by critical approach with critical discourse analysis method. At the end of this study, I have found, it was found that news about police reproduced the hegemonic discourse. Headlines, titles and spots present a summary of the news. Although such news informs a positive approach, it can legalise the general considerations about police. This can be understood only by reading the news critically.

Key Words: *Ideology, discourse, critical discourse analysis, police and media.*

Özet

Bu çalışmada okuyuculara, medyada -özellikle de gazetelerde-kullanılan polis stereotipleri hakkında bilgi vermeyi amaçladım. Medyanın polis ile ilgili olaylardaki bakış açısını ortaya çıkarmak için van Dijk'in söylem analizi modelini kullanarak haberleri inceledim. Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan ve beş polis memurunun öldürülmesini, eleştirel söylem analizi metoduyla çözümlenmek üzere örnek olay olarak seçtim. Sonuç olarak, haberlerin polis ile ilgili egemen söylemi yeniden ürettiği çıkarılabildi. Manşetler, başlıklar ve spotlar olayı özetlemektedir. Haberler, polis hakkında olumlu bir bakış açısına sahip gibi göründüklerinde dahi, polis ile ilgili genel yargıları doğrultusunda meşrulaştırılmaktadır. Bütün bu sonuçlara ulaşabilmek, haberleri eleştirel olarak okumakla mümkün olabilir.

Anahtar Kelimeler: *İdeoloji, söylem, eleştirel söylem analizi, polis, medya*

Giriş

Bu çalışmada haber dili ve söylem arasındaki ilişki araştırılacaktır. Haberler eleştirel bir bakış açısıyla okunursa, içinde barındırdığı ideolojik ve hiyerarşik yapılar, önyargılar, stereotipler, cinsiyete ve ırka bağlı imajlar çözümlenebilir. Haberler genellikle; gazete sahiplerinin, editörlerin, muhabirlerin ve fotomuhabirlerinin ideolojilerini yansıtmaktadır. Kısacası haber mutlak bir ideolojinin manipülasyon alanının süzgecinden geçmektedir ve bunu ortaya çıkarmak için eleştirel söylem analizi yönteminin kullanılması gereklidir.

Eleştirel Çalışmaların kökeni İngiliz Kültürel Çalışmalar ekolüne dayanmaktadır. İngiliz Kültürel Çalışmalarına damgasını vuran Hall; Baktin, Saussure, Volosinov, Althusser ve Gramsci'nin kuramlarından etkilenmiştir. Kültürel Çalışmalara verilen önem 1990'larda niteliksel çalışmaların artmasına paralel olarak artmıştır. Postmodern/postyapısalcı yaklaşımlar, eleştirel söylem analizi çalışmaları üzerinde etkili olmuştur. Araştırmanın kapsamını gereksiz şekilde genişletmemek için postmodernizm/postyapısalcılık tartışmalarına girilmeyecektir. Önemli olan konu; postyapısalcılıkla birlikte bağlamın ve metinlerarasılığın çalışmalara eklenmesidir. Ayrıca özne önplana çıkmıştır. Özneye önem vermesiyle Lacan yapısalcılık ile postyapısalcılık arasında geçiş sağlamaktadır.

Haberde Dil ve Söylem

Haberlerde yer alan işaretler ve cümleler, eleştirel bir yöntemle okunursa içindeki ideolojik yapılar, sosyal temsiller ve şemalar çözümlenebilir. Basındaki tekelleşme ve haber yazmak için kullanılan kalıplar tek tip haberlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Günümüzde yerel, ulusal ve küresel medyada çapraz, yatay ve dikey tekelleşmeler ortaya çıkmaktadır. Dünyanın girdiği neoliberalist politikalar sonucu kamusal medyanın da içerik olarak ticari medyaya yaklaşması, haber metaforunun oluşmasına neden olmaktadır. Oluşturulan bu haber metaforu, gerçeği yansıtmak yerine kurgulamaktadır. Haberler yazılırken genellikle okuyucunun, olayların arka planını, yani toplumsal bağlamını bildiği farz edilerek haber yeniden kurgulanmaktadır. Haberin ideolojisi, işte bu sunulmayan, anlatılmayan yada bilinçli olarak gizlenen bölümün içerisinde saklıdır.

İdeoloji en temel anlamıyla, insanların dünyayı anlamlandırma kullandıkları şemalardır. İdeolojiler günümüzde, parçalanmış ve her yana yayılmıştır. Öyle ki, gündelik pratiklerimize kadar işlemiştir. Eleştirel Söylem çözümlemesinde var olan söylemlerin nasıl yeniden üretildiği, meşrulaştırıldığı ve tarihselleştirildiği ortaya konmaya çalışılır. Eleştirel söylem çözümlemesi, söylemin; sosyal kimlikleri, sosyal ilişkileri ve bilgi yada inanç sistemlerini oluşturma yoluyla ilgilenmektedir (Özer, 1999: 128). Dolayısıyla, eleştirel söylem çözümlemesi yapılırken, eşitsizliğin ve egemenliğin, söylemin üretimindeki hayati rolüne inilmeye çalışılmaktadırlar.

Pozitivizmin etkisiyle gelişen ve niceliksel olarak açıklanabilen, tanımlanabilen dünya görüşü günümüzde yerini, niteliksel çalışmalara bırakmıştır. Niteliksel çalışmalar “dil”e dönüşü gerektirmiştir. Çünkü insanların varolan sosyal temsil-leri, toplumsal sistemi ve kuralları anlaması ancak dil ile mümkündür. Bunu; Lacan simgesel düzeye geçiş olarak adlandırmaktadır.¹ Çocuk dili öğrendiği zaman, kendini toplumsal sistemin içerisinde ideolojik özne olarak konumlandırmaya başlamaktadır.

Sosyal dünyaya ilişkin ideolojiler ve tavır alışlar “dil” aracılığıyla oluşturulmakta, paylaşılmakta ve insanlar ve gruplar arası etkileşim yoluyla sürekli yeniden biçimlenmektedir (Göregenli, 2002: 79-80). Dilbilim çalışmalarının dayandığı temelleri oluşturan Fransız dilbilimci Saussure’dur. Saussure’un dil (langue) ve söz (parole) ayrımı çoğu dilbilim çalışmasına ışık tutmuştur. Dil herkes için kullanımı aynı olan belli gramer kurallarını içeren bir sistemdir; Türkçe, İngilizce gibi. Söz (parole) ise; dilin bireysel ve öznel kullanımınıdır; aynı olayı iki kişinin farklı sözcüklerle ve farklı cümlelerle anlatması gibi. Roland Barthes ise; “gösterge özü gereği, ötekini içerir”, demektedir ve yaptığı düzenlam/yananlam ayrımı ile dil çalışmalarında bir sıçrama yaratmıştır. Yani; dil çözümlemelerine toplumsal olguları katmıştır.

Dil, ideoloji ve anlam arasındaki ilişkileri ilk açıklamaya çalışan, göstergebilimsel ideoloji kuramının kurucusu olan, Volosinov’dur. Volosinov’a göre; anlamı belirleyen şey antagonistik toplumsal sınıfların çıkarları arasındaki mücadelenin göstergelerin anlamları üzerine yürüyen devamıdır (Üşür, 1997: 93). Volosinov’un çalışmaları bizlere yeni bir ideoloji tanımı kazandırmış oldu; karşıt toplumsal çıkarların göstergeler düzeyindeki mücadelesi. Volosinov, toplumsal iktidarın dilin kendisi içindeki rolünü dikkate alan ve günümüzde söylem analizi olarak anılan çözümleme tarzının babasıdır.

Volosinov’u izleyen Althusserci Fransız Dilbilimci Pêcheux ise; izleyenleri ile birlikte, ideolojik mücadelenin bir aracı olarak söylemsel pratiklerin kuramını geliştirmiştir (Dursun, 2001: 49). Pêcheux, söylemin anlamı oluşturma mekanizmasını iki temel kavramla açıklar: Söylemsel formasyon ve söylemsel süreç. Bu iki kavramla Pêcheux, Saussure’un language(dil dizgesi) ve parole(söz) ayrımının ötesine geçmeye çalışır. Bütün söylemsel süreçler aynı dili kullanırlar, söylemsel formasyon çok sayıda söylemsel süreçten oluşur. Çok sayıda söylemsel formasyon ise, Pêcheux’un ideolojik formasyon adını verdiği yapı tarafından sarmalanır. İdeolojik formasyon, Althusser’in ideolojik aygıtlarına benzer ve sınıfsal konumlardan etkilenir. Böylece söylemsel formasyon, içinde dilsel öğeleri bulundururken, aynı zamanda ideolojik formasyona göndermeler yaparak, ideoloji ile ilişkilendirilebilecek söylemsel bir semantik kullanır.

¹ Lacan; imgesel düzey, simgesel düzey ve gerçek düzey olmak üzere üçlü bir ayrımı yapar. Gerçek düzeyin, çoğu kişi farkında değildir. İmgesel düzeyde yaşayan bebeklerdir, ancak onlar da dili öğrenmekle birlikte simgesel düzeye geçerler. Ayrıntılı bilgi için; Saffet Murat Tura, Freud’dan Lacan’a Psikanaliz, Ayrıntı Yay., İstanbul, 1996 ve Jacques Lacan, Fallus’un Anlamı, Afa Yay., İstanbul, 1994.

Ernesto Laclau, Althusser'in Lacan'dan etkilenerek geliştirdiği ideolojilerin "özneleri çağırma ve adlandırma" işlevini sadece sınıfsal bağlamda düşünemeyeceğimizi ileri sürdü. Toplumsal kimliğin belirlenişi sonsuz sayıda anlamsal farklılıklar arasında bir sabitleme oyunudur, yani söylemin kuruluşudur (Laclau, 1991: 24-25). Laclau ve Mouffe'a göre toplumsal öznenin oluşumu söylemin sabitlediği anlamın biçimlenişine bağlıdır (Üşür, 1997: 57). Kısacası, bütün toplumsal ilişki ve çelişkiler ve toplumsal özneler söylemin içinde oluşur.

Gramsci'nin "hegemonyanın sürekli mücadele ile üstünlük kazanması" fikrini temel alan Stuart Hall; anlamı belirleyen şeyin, anlamlar arasındaki egemenlik savaşı olduğunu söyler. Hall, ideolojinin kökenlerini bulmaktan ziyade, somut etkilerini belirlemeye çalışır. Hall'e göre ideoloji, üretim tarzının saf bir yansıması değildir; cinsiyete ve ırka ilişkin pratikler en az ekonomik pratikler kadar temel niteliklidir (Güçhan, 1999: 167). Hall söylem çözümlemelerinde eleştirel paradigmayı biçimlendiren şeyin, ideolojinin yeniden keşfi olduğunu söyler ve ideolojiyi bir süreç ve toplumsal pratikler olarak ele alır. Özetle, Hall'ün yaptığı şey, ideolojinin gönderme yaptığı tahakküm ilişkilerini unutmadan, söylemsel olanın olumsallığına ilişkin bir model geliştirmektir.

Hall'ün medyanın ideolojik işlevini çözümlemek için geliştirdiği eleştirel araştırma biçimi önemlidir. S. Hall'un çözümlemesi izleyiciler açısından üç tip açılımı tanımlar: Egemen (Başat) , karşıt (muhalif), tartışmacı (müzakereli). "1973 yılında kaleme aldığı Encoding/Dekoding adlı makalesinde" (Hall, 1999: 57-61) izleyiciyi hem alıcı hem de kaynak olarak görür. *Egemen okuma*; doğal ve kaçınılmaz olarak hegemonik bakış açısına uygun düşer. *Karşıt okuma*; kodlayan kişinin istediği anlama, tamamen zıt bir şekilde mesajın anlamının yorumlanmasıdır. *Tartışmacı okuma*; egemen anlamların kısmen benimsemesi ile birlikte, yaşanan ayrıcalıklı bir durum, örneğin, yerel koşullar nedeniyle daha müzakereli bir şekilde yorum yapmayı izleyicinin kendine saklamasıdır.

Hall, Voloshinov'nun işaret ettiklerini benimserken, Baktin'in çokanlamlılık, metinlerarasılık terimlerini kabul etmektedir. Medya çalışmalarının psikanaliz ve dilbilimden etkilenmesine neden olan Hall, özneyi, dil ve söylem içinde bir süreç olarak ele alırken, Barthes, Althusser ve Lacan'dan etkilenmektedir.

Teun A. Van Dijk'a göre, söylem analizi; dil çalışmalarında ağırlığı tek tek sözcüklerin, deyimlerin ya da cümlelerin incelenmesinden, yapıların ve işlevlerin çözümlemesine, yani söyleme kaydıran bir yaklaşımdır. Söylem analizi bazen cümlenin ifadesindeki dilin analizi olarak tanımlanmaktadır.

Van Dijk'a göre bilişsel denetim stratejilerinin temel söylem üretim araçlarına ulaşma olanaklarında bir eşitsizlik vardır. Söylemin üretimi, eklenmesi, dağıtımı; kültürel sermaye sahipleri, yazarlar, yönetmenler, akademisyenler, gazeteciler gibi, kendilerini söylemin denetim stratejilerine bağımlı kılan, elitler tarafından denetlenir. Van Dijk'in simgesel sermaye temelinde, simgesel seçkinler

olduklarını belirttiği bu grup, kamusal tartışma gündemlerini oluşturabilir, enformasyonunun miktarına ve tipine, özellikle hangi miktarda tahrif edileceğine ilişkin düzenlemeleri yapabilir, hangi başlığın anlamlı olduğuna karar verebilirler. Bu gruplar, kamusal bilginin, inançların, tutumların, normların, değerlerin, ahlakın ve ideolojilerin imalatçılarıdır. Bu grupların simgesel iktidarı aynı zamanda ideolojik iktidardır.

Van Dijk'a göre eleştirel söylem analizi içinde medya söylemlerine baktığımızda, kitle iletişim araçlarının sunumunda stereotipleştirme, önyargı, cinsiyetçi yada ırkçı imajlar, metinlerde, fotoğraflarda ve görüntülerde ortaya çıkmaktadır. Van Dijk'ın söylemsel iktidar çözümlemesi, bu iktidarı kuran ve taşıyan 'söylem biçimlerinin' açığa çıkarılmasına dayanır. Van Dijk'ın çözümlemeleri, sınıfsal, etnik, ırka ve cinsiyete dayalı bütün toplumsal farklılıkların nasıl söylem içinde farklar ve hiyerarşiler olarak kurulduğunu örneklerle bize gösterir.

Van Dijk, haberi bir söylem olarak ele alır, çünkü haberin içinde yeniden üretildiği toplumsal formasyon ve söylemsel formasyonun sorgulanması gerekir. Söylem analizi, içerik analizi gibi incelenen metni toplumsal bağlamdan yalıtamaz. Haberi söylem olarak ele almak ve çözümlemek, haberi hazırlandığı süreçlerden ve toplumsal yapı içinde oluşan güç/iktidar ilişkilerinden koparmadan incelemek demektir. Söylem çözümlemesi metinlerin oluştuğu bağlama yönelik bir inceleme biçimidir.

Bir haberi "haber" yapan, onu hazırlayanların dünya görüşleridir. Muhabir ve editörler, hayallerindeki "ideal" veya "model okur"a hitap ederler, zira bu okurla aynı dünya görüşünü paylaştıklarını düşünürler. Tutumlar, haberlerin hazırlanması ve algılanmasında çok önemli unsurlardır. Çünkü insanlar sahip oldukları bilgilere, değer yargılarına, inançlarına ve tutumlarına uyumlu bilgileri seçerler ve bunları daha iyi hatırlarlar.

Gazeteler egemen ideoloji üretmede önemli bir fonksiyon üstlenmektedirler. Medya Althusser'in belirttiği DİA'lardan² biridir ve insanlara neyin iyi, neyin kötü, neyin doğru, neyin yanlış olduğu hakkında bilgi verir. Gazetelerin diğer kitle iletişim araçlarından farkı; yazılı olması, satın alınması, tekrar okunabilme özelliğine sahip olması ve belge niteliği taşımasıdır.

Araştırmanın Yöntem ve Tekniği

Bu çalışmada haber dili-söylem ilişkisi, bir örnek olay kapsamında incelenecektir. Örnek olay olarak 24 Ocak 2001 tarihinde saat 17.45'te şehit edilen Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan ve beş polis memuru ile ilgili haberlerin basında verilme şekli seçilmiştir. Seçilen örnek olayda, gazetelerin, polise bakış açısı

² Marks'ın devlet aygıtı olarak kabul ettiği; hükümet, yönetim, polis, ordu, mahkemeler, hapishaneler vb. Althusser'e göre, devletin baskı aygıtlarıdır ve kamu alanında yer alırlar. Yine Althusser'e göre devletin ideolojik aygıtları (DİA); kiliseler, eğitim sistemi, aile, sendikalar, siyasi partiler, hukuk, kitle iletişim araçları vb.dir ve Marks'ın devletin (baskı) aygıtı kavramına göre daha çok özel alanda yer alırlar. Devlet aygıtı "baskı kullanarak" işler, oysa DİA'lar "ideoloji kullanarak" işler. Ayrıntılı bilgi için, Althusser, Louis, *İdeoloji ve Devletin Ideolojik Aygıtları*, çev: Y. Alp/M. Özışık İletişim Yayınları, İstanbul, 1994

sı ve haber söylemlerinde polisin ne şekilde yer aldığı irdelenecektir. Olayın gazetelerde yer aldığı ilk gün olan 25 Ocak 2001 tarihinden itibaren bir hafta süre ile 1 Şubat 2001 dahil olmak üzere Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman gazeteleri arşivlerden taranıp incelenmiştir. Zaman ve Cumhuriyet sağ ve sol basının temsilcileri olarak seçilmiştir. Ana akıma ait gazeteler olan Sabah, Milliyet ve Hürriyet arasından seçim yaparken ise trajik daha yüksek olan Hürriyet tercih edilmiştir.

Çalışmamızda A. van Dijk'ın söylem çözümlemesi modeli kullanılacaktır. Bunun nedeni, egemen ideolojinin haberin söylemindeki etkisini irdelemede yararlanılacak önemli bir model olmasıdır. Haberlerin analizini yaparken kullanılacak olan, eleştirel söylem çözümlemesi yönteminin, temel amacı metin içine yerleştirilmiş ideolojik yapıları çözümlenektir. Eleştirel söylem analizi, retorik kökenli, dil ve dilsel felsefedeki gelişmelerden etkilenen, hermeneütik metodolojinin sınırlarında çalışan sosyolinguistik bir analizdir (Sözen, 1999; 102).

Van Dijk, eleştirel söylem analizini, söylem analitik teorisinin bir biçimi olarak adlandırır ve çalışma alanını, sosyal ve politik çevrelerdeki konuşma ve metinlerin içinde, sosyal gücün kötüye kullanılması, üstünlük kurma ve eşitsizliğin ortaya çıkarılması, kopyalanması ve buna karşı durulması olarak belirler.

Bu çalışmada Van Dijk'ın belirttiği gibi, haberi söylem olarak ele almak önemlidir, çünkü haberin hazırlandığı söylemsel formasyon ve toplumsal formasyonun da çözümlenmesi gerekmektedir. Yapılan çalışmada haberi bir söylem olarak ele almanın gereğini vurgularken, haber metinlerinin oluşumunun dört temel unsura dayandığı görüşüdeyiz:

1. Haberin söylemi günlük gazeteciliğin pratikleri içinde oluşur.
2. Haberin söylemi gazetecilerin profesyonel ideolojileri içinde oluşur.
3. Haberin söylemi haber metinlerinin üretildiği somut tarihsel koşullar ve üretim anı ile belirlenir.
4. Haberin söylemi medyanın ekonomi politikası içinde yapılır. (İnal, 1996: 95-96)

Metin dilbilimi bulgularına dayanarak gazete haberlerini sistematik bir biçimde ilk olarak van Dijk incelemiştir. Burada haber metinleri bilişsel bir modele oturtularak sosyal bir bağlamda düşünülmüştür. Van Dijk'ın söylem çözümlemesi modeli iki bölümden oluşmaktadır: "Makro yapı ve mikro yapı" (Van Dijk, 1983; 37) Makro yapı çözümlemesi tematik yapı ve şematik yapı olmak üzere kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Şematik yapı incelenirken; başlıklar, haber girişleri, ana olay ... gibi haberin hikaye ediliş tarzı ve haber metni incelenmektedir. Tematik yapıda, haber kaynakları, ardalan ve bağlam bilgisi, olay taraflarının olayları değerlendirebilmesi gibi haber metnine kadar olan unsurlar ele alınmaktadır. Mikro yapı çözümlemesinde ise, sentaktik (sözdizimsel) çözümleme, kelime seçimleri çözümlemesi, retorik çözümlenmeleri ve bölgesel uyum çözümleme-

si yapılmaktadır. Kelime seçimleri ise ideolojik yapılanma açısından oldukça önemlidir.

Makro ve Mikro Modele Göre Örnek Haber Çözümlenmeleri

Makro yapı çözümlemesini oluşturan, tematik ve şematik çözümleme birbirinden kesin sınırlarla ayrılamaz. Gazetecilerin haber yazmak için kullandıkları belli şablonlar vardır. Bu şablonlar; başlık, üst başlık-alt başlık, spotlar, ters piramit şeklinde haberin yazılışı vb. haberin hikaye ediliş tarzını belirler. Haberin bu yazım şekli metnin kapalı olması, yani başka anlamlara gelmemesi sonucunu doğurur.

Başlıklar ve spotlar aynı zamanda haberi özetler ve okuyucunun dikkatini haber üzerine toplar, ancak bu aşamadan sonra okuyucu istekli ise ve vakti varsa, haberin tamamını okumaktadır. Bu sebeple tematik çözümleme yapabilmek için de başlıklar ve alt başlıklar önemlidir.

Başlıklar

Gaffar Okkan ve beş polis memurunun şehit edilmesi ile ilgili olarak, gazetelerin kullandığı, başlıklar (alt ve üst başlıklar) şöyledir:

Başlık : Alçaklar (25 Ocak 2001, Zaman)

Üst Başlık : Teröristler Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan ve 5 polisi şehit ettiler (25 Ocak 2001, Zaman)

Alt Başlık : Huzuru yakalayan Diyarbakır kanlı saldırı ile sarsıldı. Türkiye yasta. (25 Ocak 2001, Zaman)

Başlık : Hizbullah'ın hedefiydi. (25 Ocak 2001, Cumhuriyet)

Üst Başlık : Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan, şoförü ve 4 koruması çapraz ateşle şehit edildi. (25 Ocak 2001, Cumhuriyet)

Başlık : Yazık Çok Yazık (25 Ocak 2001, Hürriyet)

Alt Başlık : Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan, 4 koruması ve şoförü kalaşnikoflarla çapraz ateşe tutularak şehit edildi. (25 Ocak 2001, Hürriyet)

25 Ocak tarihli gazetelerde; konu, başlıklar ile görüldüğü gibi iyi özetlenmiştir. Zaman gazetesi etken cümle kullanırken, Hürriyet ve Cumhuriyet gazeteleri edilgen cümle yapısını tercih etmiştir. Bunda cinayetleri işleyenlerin bilinmesinin de payı olabilir. Diğer başlıklar ise şöyledir;

Başlık : Diyarbakır Ayağa Kalktı (26 Ocak 2001, Zaman)

Alt Başlık : 30 bin Diyarbakırlı, sevip saydıkları Gaffar Okkan ve 5 polisin cenazesine katılarak teröre lanet okudu. (26 Ocak 2001, Zaman)

Başlık : Halkın Sevgisi (26 Ocak 2001, Cumhuriyet)

- Üst Başlık** : Uğur Mumcu'yu anma etkinliklerine giderken öldürülen Emniyet Müdürü Gaffar Okkan'ın cenaze töreninde onbinler teröre lanet yağdırdı. (26 Ocak 2001, Cumhuriyet)
- Başlık** : Değişen Kent Diyarbakır (26 Ocak 2001, Cumhuriyet)
- Üst Başlık** : Halk ilk kez, PKK ve Hizbullah'ın müdahalesi olmadan bir polise sahip çıkmak için kepenk indirdi. (26 Ocak 2001, Cumhuriyet)
- Başlık** : Halk Töreni (26 Ocak 2001, Hürriyet)
- Üst Başlık** : Diyarbakır şehitlerine ağladı. (26 Ocak 2001, Hürriyet)
- Alt Başlık** : Halka devleti sevdiiren Emniyet Müdürü Okkan ve beş polisin katli, halkı sokağa döktü. Hizbullah kesinleşti. Katiller en az 16 kişi. (26 Ocak 2001, Hürriyet)

26 Ocak tarihli gazetelerde; cenaze töreni başlıklardaki hakim temadır. Cenaze törenine katılanlar ile ilgili olarak bütün gazetelerde etken cümleler kullanılmıştır.

- Başlık** : Yüreğimize gömdük (27 Ocak 2001, Zaman)
- Alt Başlık** : Diyarbakır'da katledilen 6 şehidimiz gözyaşları arasında toprağa verildi. Onbinlerce insan terörü lanetledi. (27 Ocak 2001, Zaman)
- Başlık** : Camide gizlendiler (27 Ocak 2001, Cumhuriyet)
- Alt Başlık** : Okkan ve korumalarına saldıranların lideri Almanya'da. (27 Ocak 2001, Cumhuriyet)
- Başlık** : Diyarbakır'da teröre hayır (27 Ocak 2001, Cumhuriyet)
- Başlık** : Sakallı ve şalvarlıydılar (27 Ocak 2001, Hürriyet)
- Üst Başlık** : Yaralı polisler anlattı (27 Ocak 2001, Hürriyet)
- Alt Başlık** : Diyarbakır'daki hain pusuda, teröristlerle çatışıp yaralanan polisler ve diğer görgü tanıkları dehşet dakikalarını anlattılar. (27 Ocak 2001, Hürriyet)
- Başlık** : Hakkımız helal olsun (27 Ocak 2001, Hürriyet)
- Alt Başlık** : İyi ve yiğit adamları onbinler uğurladı. (27 Ocak 2001, Hürriyet)

27 Ocak tarihli gazetelerde; başlıklarda duygusallık hakimdir, terörün lanetlenmesi, ölen kişilerin ardından duyulan hüznün başlıklarda görülebilir. Bu tür başlıkların kullanılmasında temel amaç sansasyonel başlıklarla okuyucunun ilgisini çekmektir. Olumsuzluk, tehlike, şiddet gibi haber değeri taşıyan konulara başlıklarda rastlanmaktadır.

- Başlık** : Devlet seferber (28 Ocak 2001, Zaman)
- Alt Başlık** : Gaffar Okkan suikastini çözmek için bölgeye yerleşen emniyet istihbaratının yanısıra Başbakan Bülent Ecevit'in talimatıyla MİT ekibi de Diyarbakır'a gitti. (28 Ocak 2001, Zaman)
- Başlık** : Sülhaddin Ülük: Suikasti çözecek adam

(28 Ocak 2001, Cumhuriyet)

28 Ocak 2001 Hürriyet gazetesinde ilk sayfada konumuz ile ilgili haber yer almamakta, 20. sayfada ise “Sığınaklara operasyon” başlıklı haber yer almaktadır.

28 Ocak tarihli gazetelerde; cenaze törenlerinin ardından suikastin çözülmesi ile ilgili olaylar basında yer almaya başlamıştır. Magazin ağırlıklı olan Hürriyet gazetesinde ise konu gündemden düşmüş arka sayfalara kaymaya başlamıştır.

Başlık : Sanal alemde yaşıyor (29 Ocak2001, Zaman)

*Üst Başlık : gaffarokkan.com internet sitesine ziyaretçi akını
(29 Ocak2001, Zaman)*

*Alt başlık : Diyarbakır’da şehit edilen Emniyet Müdürü A. Gaffar Okkan adına açılan internet sitesini iki günde 34 bin kişi ziyaret etti.
(29 Ocak2001, Zaman)*

Başlık : Hizbullah sıkışıyor (29 Ocak2001, Cumhuriyet)

Üst Başlık : Gaffar Okkan ve arkadaşlarını şehit eden 4 tetikçinin yakalandığı önesürüldü. (29 Ocak2001, Cumhuriyet)

29 Ocak 2001 tarihli Hürriyet gazetesinde konuyla ilgili haber yer almamaktadır.

29 Ocak tarihli gazetelerde; konu artık sanal aleme taşınmış ve rivayete dayalı haberler, edilgen cümlelerle somut gerçeklerin yerine geçmeye başlamıştır.

Başlık : Gaffar Okkan suikasti (30 Ocak 2001, Zaman)

Alt Başlık : 120 şüpheli poliste sorgulanıyor. (30 Ocak 2001, Zaman)

Başlık : Genel Kurmay Başkanı Kıvrıkoğlu:

Hizbullah saldırısı bekliyorduk (30 Ocak 2001, Cumhuriyet)

30 Ocak 2001 tarihli Hürriyet gazetesinde birinci sayfada konuyla ilgili haber yer almamaktadır. 19. sayfada ise “Tantan Ecevit’e bilgi verdi” başlıklı kısa bir haber yer almaktadır.

30 Ocak tarihli gazetelerde; cinayetler sonrasında sürdürülen araştırmalar ile ilgili haberlere rastlanmaktadır. Ancak konuya olan ilginin azaldığı görülmektedir.

31 Ocak tarihli gazetelerde; konuyla ilgili haber yer almamaktadır.

Başlık : Kazım Abanoz: Katilleri biliyoruz (1 Şubat 2001, Cumhuriyet)

1 Şubat 2001 tarihli Zaman ve Hürriyet gazetelerinde incelenen konuyla ilgili haber yer almamaktadır.

1 Şubat tarihli gazetelerde; sadece Cumhuriyet gazetesinin konu ile ilgili

habere rastlanmaktadır.

31 Ocak ve 1 Şubat'ta hızla değişen Türkiye gündeminde konu ile ilgili haberler azalmış, Mecliste çıkan kavgada kalp krizi geçirerek ölen DYP Şanlıurfa milletvekili Fevzi Şıhanlıoğlu ile ilgili haberler ilk sayfadan verilmiştir, ancak Hizbullah ile ilgili haberler yer almaya devam etmiştir. Konumuz medyanın polise bakış açısı çerçevesinde örnek olay olarak seçilen Gaffar Okkan suikastı olduğundan, Hizbullah ile ilgili haberler araştırmaya dahil edilmemiştir.

Temalar

Van Dijk'a göre haber anlatıları makro önermelerden oluşmaktadır, bunlar çoğunlukla temalardır. Bir söylem birden fazla temadan oluşabilir ve bunlar söylem içinde yapılandırılmışlardır. İncelenen gazetelerde yer alan hakim temalar şunlardır; bu temalar bazen haber metninden bazen de spot başlıklardan çıkarılmıştır.

25 Ocak tarihli gazetelerde yer alan temalar

- ➔ Zor yetiştiriyoruz, kolay kaybediyoruz.
- ➔ 2,5 yıldır Diyarbakır'daydı.
- ➔ O, katillerin, katiller onun peşindeydi.
- ➔ O, hep halkın arasındaydı.
- ➔ Liderler kınadı
- ➔ Şehitlik semtinde şehit oldular.
- ➔ Ağarın büyük üzüntüsü
- ➔ Emniyet Müdürlüğüne 500 metre uzakta
- ➔ Makam aracı zırhlı değildi.
- ➔ Teröre lanet yağdı
- ➔ Üçüncü şehit kendisi oldu
- ➔ Devlet tam kadro cenazede
- ➔ Şehit koruma, Sağlık Bakanı Osman Durmuş'un yeğeni

Temaları incelenen üç gazetede de 25 Ocak 2001 tarihinde ortak olarak yer alırken;

- ➔ Diyarbakır Emniyet Müdürü Okkan 49 yaşındaydı.
Teması sadece Cumhuriyet Gazetesinde yer almıştır.

- ➔ PKK mı, Hizbullah mı?
- ➔ Hizbullah da olsa taşeron

Temalarına ise; Zaman gazetesinde yer verilmiştir, Hürriyet ve Cumhuriyet gazeteleri Hizbullah'ın sorumlu olduğunu sorgulamasız kabul etmiştir.

26 Ocak tarihli gazetelerde yer alan temalar

- ➔ Kürtçe ağıt yaktılar.
- ➔ Katiller en az 16 kişi
- ➔ 4 suikastçi belirlendi.
- ➔ Otomobilde 44 kurşun deliği var.
- ➔ Kepenkler açılmadı.
- ➔ Kızı ABD'den geldi.
- ➔ Silahlar Hizbullah'ın
- ➔ Evlat acısına yürek dayanmaz.
- ➔ 22 yıl sonra yine polis müdürü
- ➔ Terörü spor ile yenmek istiyordu.

Temalarına incelenen 26 Ocak 2001 tarihli gazetelerin üçünde de rastlanmıştır.

- ➔ Uğur Mumcu etkinliklerine giderken öldürüldü.
Konusuna ise yalnızca Cumhuriyet gazetesinde yer verilmiştir.

27 Ocak tarihli gazetelerde yer alan temalar

- ➔ Camide saklanmışlar
- ➔ Eş acısı, Babaya selam
- ➔ Kentte sessizlik
- ➔ En az 25 kişiydiler
- ➔ 430 boş kovan bulundu
- ➔ Şiddete karşı yurttaş direnci

27 Ocak 2001 tarihinde incelenen gazetelerde yer alan temalardır.

28 Ocak tarihli gazetelerde yer alan temalar

- ➔ 15 Kalaşnikof, 5 tabanca kullanıldı.
- ➔ 527 adet boş kovan bulundu.
- ➔ Hareketlilik neden hissedilmedi?

28 Ocak 2001 tarihinde Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde yer alan temalardır. Çünkü Hürriyet gazetesinde konu artık önemini kaybetmiştir.

29 Ocak tarihli gazetelerde yer alan temalar

- ➔ Polis kamerasının görüntülerini basına sızdıran 2 polis memuru açığa alındı.
- ➔ Gaffar Okkan adına internet sitesi açıldı.
- ➔ 2001'deki suikastlerde ilginç rastlantı: Kara Çarşamba
- ➔ 632 zırhlı araç var.

29 Ocak 2001 tarihli Zaman gazetesinde yer alan konulardır. Cumhuriyet gazetesinde ise 2 polis memurunun açığa alınması ile ilgili habere yer verilmiştir.

30-31 Ocak ve 1 Şubat tarihli gazetelerde yer alan temalar

- Terör gündem değiştirdi.
- 120 şüpheli poliste sorgulanıyor.
- Hizbullah saldırısını bekliyorduk.
- Emniyetin çaycısı göz altında
- www.gaffarokkan.com'a saldırdılar.
- Suikasti yapanların kimliğini biliyoruz.
- Eller Gaffar Okkan için açıldı.
- Polis, 500 eve baskın yaptı.

30 Ocak, 31 Ocak ve 1 Şubat 2001 tarihinde Cumhuriyet ve Zaman gazetesinde ele alınan diğer temalardır. Olayın hemen ardından oluşturulan www.gaffarokkan.com internet sitesi ise şu an açılmamaktadır.

İncelenen gazetelerdeki ana temalarla ilgili ikili bir ayırım vardır. Birincisi böyle bir saldırının bilindiği, beklendiği ile ilgili konular ve neden önlem alınmadığı ile ilgili tartışmalarla sınırlanmaktadır. Gaffar Okkan'ın kişisel özellikleri ve ailesi ile ilgili haberler ise ele alınan konunun diğer boyutunu oluşturmaktadır.

Bu ikili ayırım haber metinlerine bakıldığında daha iyi anlaşılabilir, olayın gazetelerde yer aldığı ilk gün olan 25 Ocak tarihinde haber girişleri daha çok eleştirilirdir. Diyarbakır'da düzenlenen törenlerin ve Hendek'te düzenlenen cenaze törenlerinin gazetelere taşındığı günlerde ise konular Gaffar Okkan'ın kişisel özelliklerine ve ailesinin acılarına kaymıştır. Daha sonraki günlerde ise, araştırmaların gidişatı ile ilgili haberler gazetelerde yer almıştır.

Ardalan Bilgisi ve Bağlam

Haberin bağlamı ve ardalan bilgisi; Hizbullah'ın işkence ve ölüm evlerine yapılan baskınlar ve bulunan cesetlerle birlikte örgütün gündeme gelen eylemleridir. 17 Ocak 2000 tarihli Beykoz Operasyonu, 26 Hizbullah tetikçisinin isminin açıklanması ve ardından yapılan Kavacık operasyonu olayın ardalan bilgileridir. 3 Ocak 2001'de Şişli İlçe Emniyet Müdürlüğüne yapılan bombalı saldırı ve 10 Ocak 2001'de Şirinevler'de polis aracına yapılan saldırı bu olayın toplumsal bağlamını oluşturmaktadır.

Haber Kaynakları

Haberlerde daha çok birinci el kaynaklara başvurulmuştur. Özellikle Cumhuriyet gazetesi, ismi belli olan haber kaynaklarına ayrıntılı olarak yer vermiştir. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Başbakan Bülent Ecevit, İçişleri Bakanı Sadettin Tantan, İçişleri eski bakanı Mehmet Açar, Diyarbakır Valisi Cemil Serhadlı, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu, İstanbul Emniyet Müdürü Kazım Abanoz, Parti Genel Başkanları, Yaralı Polisler, görgü tanıkları,

olayın geçtiği yerin çevresindeki esnaf (Kasap, Kuaför ... vb.) bütün gazeteler için ortak haber kaynakları olmuşlardır.

Cumhuriyet gazetesinde farklı olarak; DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi, Türkiye İnsan Hakları Derneği (TİHAK) adına Nevzat Helvacı, ADD Genel Bşk. Halil İbrahim Şahin, TOBB Yönetim Kurulu Bşk. Fuat Miras, Türk-İş Yönetim Kurulu, Sivil Toplum Örgütleri Birliği (STKB), Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Genel Başkanı Türkan Saylan, İ.Ü. Rektörlüğü Yönetim Kurulu, İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi, Diyarbakır-Batman- Siirt Tabipler Odası, Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti, HEP Diyarbakır İl Bşk. Vedat Aydın, Ünal Erkan (26 Ocak), D.E:Ü. Rektörü Prof. Dr. Emin Alıcı, İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek, İzmir Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Bşk. Cemal Tarcan, İzmir Tabip Odası, Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği İzmir İl Koordinasyon Kurulu, KESK Diyarbakır Şubeler Platformu, OHal Valisi Gökhan Aydıner, Mezopotamya Gazeteciler Birliği Bşk. Cemil Aydoğan, Diyarbakır Baro Bşk. Mustafa Özer (27 Ocak), FP Grup Başkanvekili Avni Doğan, MHP'li Devlet Bakanı Faruk Bal (29 Ocak), ANAP Diyarbakır Milletvekili Abdülbaki Erdoğan, FP'li Abdülkadir Aksu, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcısı (30 Ocak) ayrıca Anadolu Ajansı kullanılan haber kaynaklarıdır.

Hürriyet gazetesinin kullandığı farklı haber kaynakları ise, DHA muhabiri Ramazan Yavuz, Emniyet Genel Müdürlüğü, Fiorentino Teknik Direktörü Fatih Terim, DHA Bölge temsilcisi Naci Sapan (25 Ocak), Üst Düzey Bir Emniyet Yetkilisi, HADEP'li Diyarbakır Büyük Şehir Belediye Bşk. Feridun Çelik, TBMM Başkanvekili Murat Sökmenoğlu (26 Ocak), Emniyet Genel Müdürü Turan Genç (27 Ocak) ve DHA'dır.

Son olarak Zaman gazetesi tarafından kullanılan farklı haber kaynakları; TBMM Başkanvekili Nejat Arseven (25 Ocak), Terörle Mücadele Uzmanı Doç. Dr. Emin Gürses (26 Ocak), Emniyet Genel Müdürü Turan Genç (27 Ocak), Üst Düzey Emniyet İstihbarat Yetkilisi, CHP Mazgirt İlçe Başkanı Cemal Özarlan (28 Ocak), Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü (31 Ocak) ve CHA'dır.

Görüldüğü gibi Cumhuriyet gazetesi Sivil toplum örgütlerine daha çok önem vermektedir, verdiği haberleri birinci el ve anonim olmayan kaynaklara dayandırmaktadır. İncelenen üç gazete arasından anonim kaynaklara ve rivayete dayalı haberlere en çok Hürriyet gazetesinde rastlanmaktadır. Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde, verilere ve belgelere dayanan haberlere, Hürriyet gazetesine göre daha fazla rastlanmıştır. Cumhuriyet gazetesinin ağırlıklı olarak Anadolu Ajansı kaynaklı haberleri kullanırken, Hürriyet gazetesinin DHA, Zaman gazetesinin ise CHA kaynaklı haberleri kullandığı görülmüştür.

Olayın Tarafları

Olayın taraflarına toplumsal aktörler ismi verilmektedir. İncelenen haberler-

deki toplumsal aktörler; şehit edilen polisler, aileleri, Diyarbakır halkı, devlet yetkilileri ve teröristlerdir.

Kelime Seçimleri

Kelimelerin seçimi biz ve onlar çatışmasında kişilerin kendilerini nerede konumlandıkları ile ilgili önemli bilgiler verir. Bu konudaki meşhur örnek; aynı kişilerin bazılarına göre özgürlük savaşçısı, bazılarına göre ise terörist olarak adlandırılmasıdır.

Zaman gazetesinin cinayetleri işleyen kişiler için kullandığı sıfatlar şunlardır: Alçaklar, Teröristler, Caniler, Huzura gölge düşürmek isteyenler, Huzur ve Barış düşmanları, karanlık güçler, saldırganlar, failler, Katiller, Terörist Hizbullahçı, Tetikçi, Suikast Zanlısı. Zaman gazetesi tarafından saldırıyı betimlerken, kullanılan sözcükler ise; Kanlı saldırı, alçakça saldırı, Hain saldırıdır. Cumhuriyet gazetesi ise; Şeriatçı Örgüt, Profesyonel suikast timleri, Hain saldırı, Hizbullah tetikçileri, örgüt mensubu tamlamalarını olayı gerçekleştiren taraf için kullanmaktadır. Hürriyetin söylemi ise; Katiller, teröristler, saldırganlar şeklindedir.

Gaffar Okkan için ise kullanılan sıfatlar şöyledir; Zaman gazetesi, Gaffar Baba, Emniyet teşkilatının yiğit evladı, Gaffar Amca, Yardımsever, Cömert kelimelerini kullanmıştır. Görüleceği üzere onu aileden biri yapmaya yardım edecek sıfatlar kullanılmıştır. Cumhuriyet gazetesinde; Düğmeye basan adam, Sporcu emniyetçi, Beyaz atlı prens tamlamaları ile Gaffar Okkan tanımlanmıştır. Hürriyet gazetesinin kullandığı tanımlamalar ise daha sansasyoneldir; Diyarbakır halkının büyük sempati beslediği, Hedef haline gelen, yiğit, baba, kardeş, evlat, arkadaş, sıradışı, sevgi adamı, fırıncının oğlu, en cesur, en iyi, en nitelikli emniyet müdürü şeklindedir. Polis medya söylemlerinde genellikle öteki olarak yer alır, fakat; şehit edilme olayı, polisin bizden biri –ağabey, oğul, baba, eş, kardeş, arkadaş ... gibi, mesleki kimliği dışındaki kimlikleri- olduğunu medya editörlerine hatırlatmıştır.

Sıfatlar tanımlama yaptıkları için önemlidir. İncelenen haberlerde, kullanılan sıfatların Gaffar Okkan'ın mesleki kimliğinden çok bireysel özelliklerine gönderme yaptığı görülmektedir. Medya; rüşvet alma, adam kayırma, kötü muamele ... vb. olumsuz olaylarda, kötü özellikler içeren sıfatları, tüm polisler için genelleme yapmaktadır. Bu haberlerde ise aksine; iyi ve güzel olan özellikler içeren sıfatlar, Gaffar Okkan'ın kimliğinde kişiselleştirilmiş, tüm polisler için genelleştirilerek verilmemiştir. Mesai kavramı olmaması, çok az uyuması, geç saatlere kadar çalışması gibi özellikler tüm emniyet mensuplarına genellenebilecekken, kişisel atıflarda bulunulmuştur. Ölümün ardından, hele bir de şehit olmuşsa, ölen kişiyi yüceltme insan psikolojisinde yer alır. Ancak bu polisler hakkındaki medyada yer alan kalıpyargıların değiştiği anlamına gelmemektedir. Örneğin, Ali Sirmen 28 Ocak 2001 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yer alan yazısında "Gaffar Okkan

2001 Türkiye’inde bile polisin de sevebileceğini kendi örneğiyle gözler önüne sermiştir” demektedir. Polisin halk tarafından sevilmediğine ilişkin yaygın kanaate gönderme yapmaktadır.

Yine yazılan metinlerde Gaffar Okkan’ın sıradışı ve başka olduğu özellikle vurgulanmıştır. 26 Ocak 2001 tarihli Zaman gazetesinde Mustafa Ünal yazısında Gaffar Okkanların artması gerektiğini ve Doğunun sürgün yeri olarak görülmesinden vazgeçilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Şehit edilen polis memurlarının cenaze törenleri ile ilgili haberlere ise sadece 27 Ocak 2001 tarihli Hürriyet gazetesinin 14. sayfasında rastlanmıştır.

26 Ocak 2001 tarihli Hürriyet gazetesinde, sayfa 18 de yeralan, “04.00’te işbaşında” başlıklı haberde “Sabah’ın 04.00’ünde makamında bulmak mümkündür. Küçük oğlu Can, babasını görmek için, gece makamına gelirdi. Diyarbakır halkına ayırdığı zamanı ailesine ayıramıyordu.” cümleleri yer almaktadır. Olması gereken olarak verilen ve yüceltilen bu cümleler, aile ideolojisinin bakış açısıyla karşıt okuma yaparsak kişinin ailesini ihmal etmesi anlamına gelir ki, aile ideolojisini toplumun en küçük birimi olan aile kurumunun herşeyin üstünde tutulması gerektiğini belirtir. Tartışma konumuz neyin doğru olduğuna karar vermek değil, farklı çerçevelerden bakarak Stuart Hall’ün belirttiği karşıt okumaları yapabilmektir.

İncelenen gazetelerdeki, haber metinlerinde olayın arka planına ve bağlamına ilişkin yeteri kadar bilginin bulunmaması, 5N 1K kuralına uyulmayarak okuyucuya yeterli bilgi verilmemesi, okuyucuyu belli tip okuma yapmaya yöneltmektedir. Hall’ün deyimiyle bu bağlamsız güncellik, haber medyasının sunum biçiminin bir sonucudur. Haberlerdeki ideolojik unsurların açığa çıkarılması bakımından eleştirel söylem analizinin önemi büyüktür. Çünkü ancak; eleştirel okumalar yaparak medyanın yeniden ürettiği egemen söylemleri çözümleriz.

Sonuç

Terörle mücadele ve şehit edilme sözkonusu olduğu zaman, medyada yer alan polis ile ilgili haberlerde daha olumlu bir polis imajı çizilmektedir. Ancak satır araları iyi okunduğunda, iyi polis imajının, sadece şehit edilen kişiye ait özelliklere vurgu yaptığı görülecektir. Örneğin; “Emniyet teşkilatının en cesur, en iyi, en nitelikli emniyet müdürü (27 Ocak 2001, Hürriyet)” nde olduğu gibi.

Elbette ki; Okkan’ın özel yönleri vardır, Diyarbakır halkı tarafından ne kadar sevildiği cenaze törenine katılan yoğun kalabalıktan bellidir. Eleştirilen nokta medyada yeralan polis imajına her hangi bir katkı getirip getirmediği ile ilgilidir. Çünkü, yapılan atıflar, çayı çok sevmesi, gürcü olduğu için halkla kolay kaynaşması, Diyarbakırspor’un birinci lige çıkmasını istemesi gibi hep kişisel özellikleri ile ilgilidir. Bu tavır aynı zamanda, haberin sansasyonelleştirilmesine ve insan-

ların. olayın toplumsal ve siyasi bağlamından çok duygusal yönünü düşünmesine neden olmaktadır. Böylece haber sıradanlaşıp şehit edilme gibi önemli bir olay değerini yitirmektedir.

Her üç gazetenin de olumlu bir polis imgesi ortaya koyması, insanlar üzerinde iyi polislerin de olabileceğine ilişkin bir bakış açısının oluşmasına neden olabilmektedir. Kitle iletişim araçları insanların sosyalizasyon sürecinde zihinsel şemaları oluşturmalarında, aile ve eğitim kurumları kadar önemli bir rol üstlenir. Medyada yeralan imgeler, insanların zihninde toplumsal gerçekliğin yeniden kurgulanmasına ve bu kurgulanan gerçekliğin reel gerçeklik gibi algılanmasına neden olmaktadır. Bu da medyanın, haber verme, eğlendirme, kamuoyu oluşturma gibi işlevlerinin yanında en önemli işlevi olan ideolojik işlevinin bir sonucudur. Söylem analizi bu ideolojik unsurları ortaya çıkarmaya çalışan bir analizdir. Bu anlamda van Dijk'in belirttiği gibi sosyokognitif bir analizdir. Kitle iletişim araçlarının ideolojik rolü, iyi-kötü, normal-anormal tanımlamalarını yapabilmelerinden geçmektedir. İnsanların zihninde kadına, erkeğe, polise, öğretmene ilişkin stereotipler bu yolla yeniden üretilir.

Ayrıca Gaffar Okkan'ı betimlerken olumlu bir polis imajı çizilmekle birlikte, uzun süre aynı yerde kalmanın, tedbiri elden bırakmak gibi bir sonuç doğurduğuna ilişkin eleştirel bir söylemde vardır. Eleştiriler, daha çok; zırlı araç kullanmama, istihbarat boşluğu ("Hareketlilik hissedilmedi mi? Elinde Kalaşnikoflar olan 25 kişinin hareketliliği nasıl hissedilmez?"...vb.) ve Okkan'ın Emniyet Müdürlüğünden çıkış saatinin polis telsizlerinden anons edilmesi ... gibi tedbirsizlik ve ihmalkarlık konularına atıflarda bulunmaktadır.

Kısacası; gazetelerin kullandığı haber dili, var olan ideolojik söylemlerin yeniden üretilmesini sağlamaktadır. Hain saldırı, hain pusu, şehit, terörist gibi sözcüklerle haber dili klişeleştirilmektedir. Başlıkların ana temayı yansıtması, girişte konunun özetlenmesi gibi haber yazma teknikleri haberi paketleştirmektedir. İncelenen üç gazetede (Hürriyet, Zaman, Cumhuriyet), Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan ve beş polis memurunun öldürülmesi haberinin verilışı açısından, büyük bir farklılığa rastlanmamıştır. Cumhuriyet gazetesi şeriatçı örgüt tanımlamasını yaparken, Zaman gazetesi aynı örgüt için Hizbuvahşet nitelemesini kullanmaktadır. Hürriyet gazetesinin dili ise daha sansasyoneldir. "Yazık çok yazık" gibi duygusal başlıklar kullanmaktadır. Başlıklar ana temayı yansıtmaktadır, ancak; enformasyon eksiltimi yapılmaktadır. Yer, dönem, zaman, hatta kim olduğuna ilişkin bilgiler başlıklarda yer almamaktadır.

Kaynakça:

- Dursun, Çiler. (2001), *TV Haberlerinde İdeoloji*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Göregenli, Melek. (2002), “Bir Protesto Eylemine İlişkin Gazete Söyleminin Sosyal Psikolojik Yaklaşımla Çözümlemesi”, Semiramis Yağcıoğlu (Der.), *1990 Sonrası Laik-Antilaik Çatışmasında Farklı Söylemler*, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Güçhan, Gülseren. (1999), *Tür Sineması Görüntü ve İdeoloji*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Hall, Stuart. (1999), *Encoding / Decoding, Media Studies*, P. Morris & S. Thornham (Edt.), Edinburgh: Edinburgh University Press.
- İnal, Ayşe. (1996), *Haberi Okumak*, İstanbul: Temuçin Yayınları.
- Laclau, Ernesto. (1991), “The Impossibility of Society”, *Ideology and Power, New World Perspective*, Montreal.
- Özer, Ömer. (1999), “Türk-Yunan İlişkilerine Yönelik Haberlerin Türk Basınında Sunumu”, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Ankara: G. Ü. İletişim Fakültesi Basımevi.
- Sözen, Edibe. (1999), *Söylem*, İstanbul: Paradigma yayınları.
- Üşür, Serpil Sancar. (1997), *İdeolojinin Serüveni*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Van Dijk, Teun A. (1983), “Discourse Analysis: Its Development and Application to the Structure of News”, *Journal of Communication*, Vol.33, No.2, pp.20-43.
- 25 Ocak-1 Şubat 2001 tarihleri arasında yeralan bir haftalık Cumhuriyet, Zaman ve Hürriyet Gazeteleri

